

VOORWOORD

Hierbij presenteren wij u de begroting 2020 van Veiligheidsregio Drenthe. In deze begroting delen we onze plannen voor het komende jaar en laten we zien hoe we dit doen. Onze missie is een zo groot mogelijke bijdrage leveren aan een veilig Drenthe. Of het nu om brand, infectieziekte of crisis gaat: we proberen zoveel mogelijk incidenten, slachtoffers en schade te voorkomen. En doet zich tóch een incident voor, dan helpen we om de schade te beperken.

Met onze crisisfunctionarissen, ambtenaren openbare orde en veiligheid, gemeentesecretarissen, bestuurders en raadsleden trekken we veelal samen op om onze missie te bewerkstelligen. Ook bespreken we trends, ontwikkelingen en op handen zijnde veranderingen. Zo hebben we in de gesprekken met het bestuur en gemeenteraden gesproken over de veranderingen op het gebied van de brandweezorg en de samenwerking op het gebied van crisisbeheersing.

Voor de brandweezorg staan we voor een forse uitdaging omdat het huidige organisatiemodel van de brandweer met de inzet van vrijwilligers op de langere termijn tegen de grenzen van het eigen stelsel aanloopt. Door de strengere eisen en regels aan de vrijwilligers en de veranderingen in de samenleving wordt het moeilijker om geschikte vrijwilligers te vinden en te binden. Als we blijven doen wat we altijd deden wordt de brandweezorg steeds duurder. Vandaar dat we in deze begroting een verhoging van de bijdrage vragen om de toename van kosten voor de huidige brandweezorg op te vangen en om stappen te zetten om nieuwe werkwijze en methodieken te implementeren zodat ook op langere termijn de hulpverlening aan de inwoners goed en financieel verantwoord zal zijn.

Ook op het gebied van de crisisbeheersing in Drenthe zetten we gezamenlijk mooie stappen. In de afgelopen jaren heeft de Veiligheidsregio zich ontwikkeld tot een regionaal, multidisciplinair veiligheidsplatform met taken en rollen in het signaleren van risico's en het voorkomen en bestrijden van rampen en crisis. In 2018 werd een onderzoek gedaan, in 2019 wordt het gesprek gevoerd met gemeenten en crisispartners om tot een hernieuwde samenwerking te komen die past bij de rampen en crises van deze tijd. In 2020 staat deze nieuwe samenwerking!

Uiteraard houden we de landelijke ontwikkelingen nauw in de gaten. Zo treedt in 2020 een nieuwe wet in werking die regelt dat in Nederland op 10 locaties een meldkamer wordt gevestigd en dat deze meldkamers meer op elkaar zijn aangesloten en werken vanuit één beheersorganisatie. Daarnaast zijn de invoering van de Omgevingswet en de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren uitgesteld, toch vraagt dit in 2020 de nodige inspanning van onze kant. Zo staan de mogelijkheden van behoud van de huidige rechtspositie van vrijwilligers onder druk. Het effect kan groot zijn, daarom hierover een notie in de risicoparagraaf.

Bovenstaande ontwikkelingen zijn een greep uit de ontwikkelingen en veranderingen die er op de VRD afkomen. 2020 lijkt daarmee een kanteljaar, waarbij in geleidelijkheid nieuwe werkwijzen, aanpakken en samenwerkingen hun intrede doen. De VRD heeft in de afgelopen jaren geïnvesteerd in medewerkers en werkwijzen om als geheel vitaal, flexibel en wendbaar te zijn. De resultaten hiervan worden zichtbaar en daarmee is een goede basis gelegd om deze kanteling op te vangen zodat we ook in 2020 een belangrijke bijdrage leveren aan de veiligheid in Drenthe.

Om de ontwikkelingen op te vangen is een verhoging van de gemeentelijke bijdrage benodigd van 4,5%.

Het dagelijks bestuur

WIJ TREDEN OP BIJ CALAMITEITEN EN CRISES

Dagelijks vinden er in Drenthe branden, ongelukken en incidenten plaats. De inwoners van Drenthe kunnen rekenen op snelle en passende hulpverlening door de hulpdiensten, gemeente en crisispartners. Deze hulpverlening wordt opgestart door de centralisten van de meldkamer.

Het team Crisisbeheersing ondersteunt de hulpdiensten, gemeente en crisispartners in de voorbereiding op rampen en crises. Tijdens een ramp of crisis coördineert GHOR Drenthe de geneeskundige hulpverlening.

Brandweezorg nu en in de toekomst

De VRD constateert dat het huidige organisatiemodel van de brandweer met de inzet van vrijwilligers op de langere termijn tegen de grenzen van het eigen stelsel aanloopt. Dit heeft een aantal oorzaken:

- De toenemende professionalisering van brandweer de afgelopen decennia heeft ertoe geleid dat regels en eisen - en daarmee opleiding- en oefenbelasting - voor de brandweered medewerkers zijn toegenomen. Dit legt de lat hoger, wellicht te hoog, om als vrijwilliger aan de slag te gaan bij de brandweer;
- Daarnaast verandert de samenleving. Mensen werken niet meer automatisch in hun dorp of stad en wisselen sneller van baan. Niet alleen binnen de brandweer, maar ook bij bijvoorbeeld sportverenigingen wordt het steeds moeilijker om geschikte vrijwilligers te vinden en langdurig te binden. Voor ongeveer de helft van de 36 Drentse brandweerposten levert dit - met name overdag - problemen op in de paraatheid en daarmee een potentiële snelle hulpverlening aan de inwoners van Drenthe. Binnen de VRD lopen er op dit moment diverse pilots om te onderzoeken of het mogelijk is om - binnen het huidige stelsel - met slimme technieken en aangepaste procedures de paraatheid op niveau te houden. De pilot 'variabele voertuigbezetting' is hier een voorbeeld van.

Naast de gevolgen voor de paraatheid, leiden genoemde oorzaken er toe dat:

1. het werven van vrijwilligers meer inspanning kost;
2. er meer geïnvesteerd wordt in middelen om paraatheid op orde te houden;
3. de doorloopsnelheid van een vrijwilliger hoger is dan vroeger en;
4. dat de 'startkosten' van een nieuwe brandweervrijwilliger zijn toegenomen tot ongeveer € 20.000,- in 2018.

Daarnaast staat het behoud van de rechtspositie van brandweervrijwilligers onder druk. Dit komt door:

- de mogelijke effecten van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren en;
- een landelijk onderzoek¹ waarin wordt geconcludeerd dat er een reëel risico bestaat dat elementen in de rechtspositie van de brandweervrijwilligers in strijd zijn met Europese en internationale regelgeving;

Voor beide ontwikkelingen geldt dat de exacte gevolgen voor de brandweer in Nederland op dit moment nog ongewis zijn. Wel is de verwachting dat deze ontwikkelingen impact gaan hebben op de inrichting van de brandweezorg.

Voorbereiden op de toekomst?

Al deze ontwikkelingen leiden ertoe dat de kosten voor het paraat houden van de brandweer toenemen. De VRD is zich er van bewust dat de pilots en investeringen helpen om de paraatheid voor nu op peil te houden maar beseft dat voor de nabije toekomst een andere wijze van brandweezorg nodig is om de hulpverlening aan de inwoners goed en financieel verantwoord te kunnen blijven organiseren. Uitgangspunt hierin is het behoud van vrijwilligheid bij de Drentse brandweerkorpsen, vanuit het belang van de maatschappelijke verankering van de brandweezorg.

1 Toelichting: In opdracht van de Brandweerkamer van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van J&V heeft een onderzoek plaatsgevonden of de huidige rechtspositie van brandweervrijwilligers nog steeds passend is binnen de Europese en internationale regelgeving.

Wat hierin wel en niet werkt is niet altijd duidelijk en daarom zijn experimenten nodig. Hierbij wordt gedacht aan experimenten op de volgende onderdelen:

- Kritisch kijken naar het huidige takenpakket dat ieder brandweermens moet kunnen uitvoeren. Moet iedereen hetzelfde kunnen of is het mogelijk om meer variëteit aan te brengen in functies en daarmee functie meer of minder belastend maken? En daarmee zal er ook variatie in voertuigbezetting ontstaan. Tevens kan een grotere variatie ontstaan in de aanpak van incidenten.
- De afgelopen jaren zijn opleidingen steeds beter en uitgebreider geworden. Kunnen opleidingen worden vereenvoudigd en daarmee minder belastend? In het huidige stelsel vraagt vakbekwaam worden en blijven een (te) grote (tijd)inspanning van vrijwilligers. Hierdoor haken vrijwilligers af.
- Menselijk kapitaal efficiënt inzetten; De VRD beschikt over groot menselijk kapitaal die in verschillende vormen kunnen bijdragen aan brandweezorg. Het oprichten van flexibele teams en efficiënte inzet van beroeps zijn daarbij onderwerp van onderzoek. Nieuwe informatietechnologie kunnen in dit soort ontwikkelingen het verschil maken. Zo maakt bijvoorbeeld 'geofencing' het mogelijk om in een geografische omgeving gekwalificeerde mensen te alarmeren voor een taak.
- Afhankelijk van de omvang van de paraatheidsproblematiek van de vrijwillige post wordt samen met de leden van deze post –dus daar waar het probleem acuut is- gezocht naar alternatieve vormen op lokale schaal. Daarin kan worden gedacht aan de ontwikkeling van een 'buurt BHV', uitgebreide rookmelderprojecten, bijstandsteams uit de samenleving etc.

Onder regie van een transitiebegeleider is in 2019 reeds gestart met het experimenteren van een aantal van deze onderdelen. In 2020 worden deze experimenten voortgezet.

Vorbereiden op het nú

Naast de verkenning naar een andere wijze van brandweezorg, zet de VRD zich dagelijks in om de huidige paraatheid te waarborgen door:

- wervingsacties uitvoeren waarbij deze wervingsacties zijn toegesneden op de lokale situatie. De sociale verbanden rond de verschillende posten kennen allemaal hun eigen dynamiek. Dat betekent dat 'lokaal werven' het meest effectief is.
- De ontwikkeling van paraatheidssystemen doorzetten. De toepassing van slimme pagers in combinatie met een directe verbinding met de meldkamer kan helpen.
- Ondersteunen van een gezonde levensstijl. Zowel mentaal als fysiek wordt er veel van een brandweermens gevraagd. Een gezonde levensstijl draagt bij aan de weerbaarheid van de brandweermedewerker maar draagt ook bij aan een duurzame, langdurige inzetbaarheid.

- Variabele voertuigbezetting is één van de mogelijkheden om met minder personeel toch paraat te blijven. De proeffase wordt in de eerste helft van 2019 afgerond. Wanneer besloten wordt tot implementatie is het nodig om beleid, procedures en vakbekwaamheidsprogramma's aan te passen.

Toekomstbestendig brandweermaterieel

Een veranderende samenleving, innovaties, paraatheidsproblemen en andere inzettechnieken waarbij een (grotere) rol voor burgerhulpverlening is weggelegd vragen mogelijk ook de inzet van ander brandweermaterieel dan tot nu toe gewend is. Bij de aankomende omvangrijke aanbestedingen (meerdere redvoertuigen/ hoogwerkers en ca. 20 tankautospuitten) is aandacht voor deze veranderingen zodat het nieuwe brandweermaterieel geschikt is voor een veranderende vorm van brandweezorg.

Crisisbeheersing

Om in de snel veranderende samenleving risico's te blijven signaleren en voorbereid te zijn om op te treden bij rampen en crises, is een crisisorganisatie nodig die net zo flexibel en wendbaar is als de verschillende vormen waarin verstoringen of bedreigingen op ons af komen.

In 2020 zijn de veranderingen in de crisisorganisatie doorgevoerd n.a.v. de evaluatie in 2018. Een crisis wordt niet door één partij opgelost maar door een efficiënt samenwerkend netwerk van organisaties. De VRD is beter toegerust op haar faciliterende taak om gemeenten en andere crisispartners te ondersteunen bij verschillende type crises. Dat vraagt aanpassing van het eigen personeel en de wijze waarop VRD, Gemeenten en partners samenwerken in de voorbereiding en uitvoering.

Informatievoorziening en databeheer

Om het werk gericht en efficiënter uit te voeren, neemt de behoefte aan (geïntegreerde) informatie toe. Zo kan het:

- de brandweer helpen om nauwkeurige scenario's te ontwikkelen zodat brandweerpersoneel gericht(er) ingezet kan worden bijvoorbeeld bij droogte in natuurgebieden;
- de geneeskundige diensten helpen om tijdens een griepperiode te kunnen monitoren of de continuïteit van de gehele geneeskundige keten is geborgd zodat geprioriteerd kan worden in de geneeskundige zorg;
- de brandveiligheid bevorderen door beter zicht te hebben op de risicogebieden;
- de vrijwilligers meer 'ontzorgen' in het uitvoeren van de administratieve taken ;
- de centralisten van de meldkamer helpen om snel een goed beeld van een (nood)situatie te krijgen en daardoor de hulpverlening gericht kunnen alarmeren.

Het ontwikkelen en werken met deze nieuwe modellen vraagt nieuwe werkwijzen en andere expertise die de VRD niet in huis heeft. Daarom wordt ingezet op het tijdelijk betrekken van expertise en de samenwerking met (keten)partners. Daarbij wordt continu naar een invulling gezocht die past bij de ontwikkeling van dat moment. Dit kan wisselend zijn tussen kortdurend inhuur, kennis betrekken van partners of tijdelijke dienstverbanden.

Zelfredzaamheid (Zorgcontinuïteit)

Vanuit de crisisorganisatie en hulpverlening wordt bij een ramp of crisis de zelfredzaamheid van inwoners gestimuleerd. De meeste inwoners kunnen zichzelf en anderen in veiligheid brengen. Daarnaast zijn er mensen die bij een ramp of crisis minder zelfredzaam zijn en specifieke ondersteuning en hulp nodig hebben. Het gaat hier bijvoorbeeld om mensen die thuis of in een instelling (medische) zorg ontvangen. In 2020 heeft de GHOR zicht op deze doelgroep, zodat bij een ramp of crisis een handelingsperspectief kan worden gegeven die aansluit bij deze doelgroep.

Financieel

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma Calamiteiten en Crises							
Incidentbestrijding	Lasten	5.159	4.912	4.620	4.731	4.843	4.954
Operationele informatievoorziening	Lasten	172	141	141	141	141	141
Techniek en logistiek	Lasten	1.397	1.384	1.384	1.384	1.384	1.384
Vakbekwaamheid	Lasten	1.488	1.767	1.767	1.767	1.767	1.767
Crisisbeheersing	Lasten	282	238	238	238	238	238
GHOR	Lasten	1.248	1.231	1.266	1.293	1.320	1.348
Investerings	Lasten	3.249	3.387	3.487	3.547	3.607	3.667
Personeel	Lasten	7.853	7.695	7.911	8.060	8.239	8.417
Saldo lasten	Saldo	20.848	20.755	20.814	21.161	21.539	21.916
Incidentbestrijding	Baten	10	168	-9	-9	-9	-9
Investerings	Baten	159	113	113	113	113	113
Vakbekwaamheid	Baten	63	2	2	2	2	2
Personeel	Baten	170	116	116	116	116	116
Saldo baten	Saldo	402	399	222	223	223	222
Totaal programma Calamiteiten en Crisis		20.446	20.356	20.592	20.939	21.317	21.694

Toelichting bij de tabel:

De wijzigingen in de begroting 2020 ten opzichte van 2019 betreffen:

- een toename van de kosten als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen
- een toename van de kosten met € 250.000,- als gevolg van de toenemende kosten van vrijwilligheid.
- Een afname van de kosten met € 400.000,- omdat het beheer van de meldkamer wordt overgedragen aan de politie en daarmee ook de kosten. Bij de algemene dekkingsmiddelen nemen de inkomsten uit rijksbijdrage met hetzelfde bedrag af. Voor eventuele frictiekosten heeft de VRD een eenmalige bijdrage ontvangen van € 500.000,-.

Hierna wordt ter informatie kort opgesomd welke kosten onder de verschillende posten worden verantwoord:

- Onder Incidentbestrijding worden de kosten van de vrijwilligers en de medewerkers op de meldkamer verantwoord.
- Onder Operationele informatievoorziening zien we de kosten terug voor soft- en hardware voor navigatie en paraatheidssystemen.
- Onder Techniek en logistiek vinden we de kosten terug voor het onderhoud materieel.
- Onder Vakbekwaamheid staan de kosten voor het opleiden en oefenen van het repressieve brandweerpersoneel.
- Onder Crisisbeheersing verantwoorden we de kosten noodzakelijk voor het in stand houden van de Drentse crisisorganisatie. Bijvoorbeeld de kosten voor de zelftest en oefenen in de veiligheidsketen.
- Onder de GHOR staan de kosten voor de dienstverleningsovereenkomst met de GGD.
- Onder de Investerings worden de kosten van vervanging van het materieel verantwoord.
- Onder de kosten Personeel worden de salariskosten van de medewerkers 24uursdienst, Operationele informatievoorziening, Techniek en logistiek, Vakbekwaamheid, Crisisbeheersing verantwoord.

WIJ VERGROTEN DE BEWUSTWORDING OVER FYSIEKE VEILIGHEID

Het domein van fysieke veiligheid heeft betrekking op het helpen en ondersteunen van de inwoners, bedrijven en instellingen over (brand)veilig leven. Samen kunnen we mensen bewuster maken van de risico's op brand en helpen bij het veiliger maken van hun leefomgeving.

In 2020 zetten we onverminderd in op het voorkomen van incidenten, minder slachtoffers en minder fysieke en maatschappelijke schade. Brandweer en de GHOR in de regio richten zich samen met de partners op de risico's die er toe doen en trachten deze risico's en hun impact te verkleinen door te investeren in risicobewustzijn, gedragsverandering en preventieve maatregelen.

Brandveilig leven

Het doel van de brandweer is om te komen tot minder branden, minder slachtoffers, minder schade. Dit doet de VRD bijvoorbeeld door het geven van brandveiligheidslessen op de scholen in Drenthe en het uitvoeren van huisbezoeken waarin bewoners worden geadviseerd over brandveiligheid. In 2020 zet de VRD hier verder op in.

De VRD ziet het stimuleren van brandveiligheid als een gezamenlijke inspanning waarbij medewerkers van (andere) organisaties kunnen helpen. Het kan enorm helpen als medewerkers van bijvoorbeeld woningbouwcorporaties, welzijnsinstellingen of thuiszorginstellingen tijdens de huisbezoeken brandgevaarlijke situaties ontdekken en hierover in gesprek gaan met de mensen. Het stimuleren van (brand)veilig leven is niet alleen een verantwoordelijkheid van de brandweer, maar is een gezamenlijke verantwoordelijkheid waaraan iedereen kan bijdragen. Ons doel is samen redzaamheid te vergroten. In 2020 zet de VRD zich in om een netwerk op te bouwen door medewerkers van dergelijke instellingen te benaderen en te trainen en voorts de relaties te onderhouden.

Toezicht brandveiligheid

Om brandveiligheid te stimuleren is er een hulpmiddel ontwikkeld voor eigenaren en gebruikers om online te checken hoe brandveilig het gebouw is. Deze tool maakt het mogelijk om eigenaren op een eenvoudige en laagdrempelige manier inzicht te geven in de brandveiligheid van hun pand. In 2019 zijn er bij meerdere gemeenten pilots geweest. Op basis van deze pilots wordt in 2020 toezicht op afstand verder ontwikkeld.

Naast het stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid stelt de online tool de VRD in staat om de toezicht capaciteit meer te richten op de meest kwetsbare/risicovolle gebouwen. Want ook in 2020 gaat de VRD door met het 'fysiek' toezichthouden op brandveiligheid in gebouwen. Dit doet de VRD voor de gemeenten: Borger-Odoorn, Coevorden, De Wolden, Hoogeveen, Meppel, Midden-Drenthe en Westerveld. Een aantal ontwikkelingen hebben invloed op de uitvoering van deze taak en de positie van de overheid hierin. Bijvoorbeeld de invoering van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging. Ook zijn er signalen dat het steeds lastiger wordt om geschikt personeel te vinden om deze toezichthoudende taak uit te voeren. De VRD gaat graag het gesprek aan met gemeenten om samen te bespreken op welke manier deze ontwikkelingen kunnen worden omarmd.

Invoering van de Omgevingswet

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. De belangrijkste veranderingen zitten aan de voorkant van de veiligheidsketen, maar ook bij toezicht en handhaving verandert er voor de VRD veel. Samen met gemeenten en ketenpartners bereidt de VRD zich voor op de invoering van deze nieuwe wet. In 2020 zullen in navolging van eerdere experimenten, steeds meer gemeenten hun omgevingsvisies opstellen. De 'bouwstenen' die samen met de regio's Fryslân en Groningen in 2019 zijn ontwikkeld helpen de gemeente om afgewogen keuzes te maken ten behoeve van de omgevingsvisie.

Daarnaast moet in brede zin de eigen organisatie klaar zijn met de voorbereidingen om goed om te gaan met de nieuwe aanpak van 'Ja, mits' in plaats van 'Nee, tenzij'.

Opstellen zorgrisicoprofiel

Naar aanleiding van het in 2019 opgestelde Risicoprofiel van de Veiligheidsregio Drenthe stelt de GHOR samen met haar ketenpartners het zorgrisicoprofiel op. Het zorgrisicoprofiel beschrijft en duidt de aannemelijkste risico's voor de spoedeisende medische hulpverlening en publieke geneeskundige zorg.

Het zorg risicoprofiel wordt in 2020 aangeboden aan het bestuur zodat keuzes kunnen worden gemaakt in de prioritering van de inzet van de geneeskundige keten.

Financieel

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma Bewustwording							
Risicobeheersing	Lasten	133	90	90	90	231	231
Personeel	Lasten	2.856	2.798	2.877	2.931	2.996	3.061
Saldo lasten	Saldo	2.989	2.888	2.967	3.021	3.227	3.292
Risicobeheersing	Baten	310	148	148	-52	90	90
Personeel	Baten	62	42	42	42	42	42
Saldo baten	Saldo	372	190	190	-10	132	132
Totaal programma Bewustwording		2.617	2.698	2.777	3.031	3.095	3.160

Toelichting bij de tabel:

De wijziging in de begroting 2020 ten opzichte van 2019 betreft een toename van de kosten als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen.

Hierna wordt ter informatie kort opgesomd welke kosten onder de verschillende posten worden verantwoord:

- Onder Risicobeheersing worden de kosten verantwoord voor (brand)veilig leven. De kosten bestaan uit het geven van voorlichting onder meer op scholen en het voeren van campagnes, zoals de Bock-campagne.
- De Personeelskosten bestaan uit de salariskosten voor Risicobeheersing.

WE ZIJN ONDERDEEL VAN DE SAMENLEVING

De VRD staat niet op zichzelf en kan alleen haar taken uitvoeren in verbinding met de samenleving. De VRD streeft ernaar om de lokale inbedding van de brandweer in de samenleving te behouden.

Drentse inwoners als medehulpverlener

Wat kan de inwoner zelf doen? Decennia lang was het credo "bel 112 als elke seconde telt". Ofwel bel de overheid en dan wordt het probleem opgelost. Daarmee gaat zeer kostbare tijd verloren. De rol die inwoners kunnen maar ook moeten spelen voordat de hulpdiensten zijn gearriveerd is en wordt belangrijker. Dit komt bijvoorbeeld niet alleen tot

uiting in het verlenen van directe hulp, maar ook door het doorzenden van beeldmateriaal van het incident naar de meldkamer zodat op basis van actuele beelden, een goede en adequate hulpverlening wordt opgestart. Zelfredzaamheid en samenredzaamheid zijn van groot belang bij het voorkomen van slachtoffers en schade. Ook in 2020 investeren wij in het creëren van bewustwording dat hulpverlening een samenwerking is tussen inwoners en overheid.

Energietransitie en duurzaamheid

Het huidige systeem van energievoorziening komt steeds meer onder druk te staan. Om nadelige gevolgen voor het klimaat te beperken, wordt landelijk gewerkt aan de ontwikkeling van een duurzame energievoorziening. Het doel is dat Nederland in 2050 (bijna) helemaal 'fossiel-vrij' is. De Drentse gemeenten hebben met elkaar afspraken gemaakt in Regionale Energie Strategie. De VRD volgt de gemeenten hierin en zet zich in om – binnen de huidige financiële middelen - haar CO2-footprint te verkleinen. Voor de VRD ligt deze inspanning vooral op het terrein van het materieel en als gebruiker van huisvesting.

Duurzaam materieel

De meeste voertuigen van de Veiligheidsregio gebruiken diesel als brandstof. Om de uitstoot van CO2 en fijnstof terug te dringen worden met ingang van 2020 alleen personenvoertuigen aangeschaft die worden aangedreven met alternatieve brandstoffen (anders dan fossiele brandstoffen). Dit kunnen volledig elektrisch aangedreven voertuigen zijn maar ook voertuigen die gebruik maken van waterstof of "blauwe diesel".

Duurzame huisvesting

Het eigenaarschap van de brandweerkazernes en – posten ligt bij de gemeenten. De VRD is gebruiker van deze gebouwen en zal – vanuit deze positie – haar rol pakken. Bijvoorbeeld

op het gebied van elektriciteit. De elektriciteit die door de VRD wordt ingekocht is voor het grootste deel afkomstig van kolencentrales. Voor het gebruik van elektra wil de VRD-vergroening toepassen aan de bron. Ook het vervangen van conventionele verlichting door duurzamere ledverlichting draagt bij aan een verkleining van de CO2 footprint en het gebruik van toestellen met een gunstig energielabel kunnen het energieverbruik verlagen.

Huisvesting

Implementatie aanbevelingen RI&E

In 2020 zijn alle aanbevelingen uit de RI&E geïmplementeerd en afgerond. Gedurende de implementatie heeft een aantal gemeenten aangegeven de huidige wijze van huisvesting te heroverwegen. Afhankelijk van de uitkomsten van deze heroverwegingen worden er in 2020 verbouwingen en/of nieuwbouw bij posten uit verschillende gemeenten uitgevoerd. De kosten voor de inrichting van een nieuwe brandweerpost zijn op dit moment niet in de begroting opgenomen. De VRD gaat in overleg met de betreffende gemeenten om hier separate afspraken over te maken.

Nieuwbouw Hoogeveen

Voor de nieuwbouwplannen voor de locatie Hoogeveen wordt samen met de gemeente Hoogeveen een project inrichting opgesteld.

Financieel

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma Samenleving							
Jeugdbrandweer	Lasten	21	48	48	48	48	48
Huisvesting	Lasten	1.982	1.965	1.965	1.965	1.965	1.965
Saldo lasten	Saldo	2.003	2.013	2.013	2.013	2.013	2.013
Jeugdbrandweer	Baten	-2	4	4	4	4	4
Huisvesting	Baten	866	793	793	793	793	793
Saldo baten	Saldo	864	797	797	797	797	797
Totaal programma Samenleving		1.139	1.216	1.216	1.216	1.216	1.216

Toelichting bij de tabel:

In 2020 worden er geen uitzettingen van kosten verwacht.

Hierna wordt ter informatie kort opgesomd welke kosten onder de verschillende posten worden verantwoord:

- Onder de kosten van Jeugdbrandweer worden de kosten verantwoord voor het in stand houden van de jeugdbrandweerteams.
- Onder Huisvesting worden de kosten verantwoord voor het beheer en onderhoud van de gebouwen, voor zover dat de verantwoordelijkheid is van de VRD als gebruiker.

WE ZIJN EEN VITALE EN FLEXIBELE ORGANISATIE

De ontwikkelingen in de maatschappij volgen elkaar snel op. Om continu invulling te kunnen geven aan de veranderende vraag uit de samenleving, is het van belang om als organisatie flexibel en adaptief te zijn. Deze ontwikkelingen en het werken op basis van waarden vraagt om een andere organisatiecultuur [mindset] en –structuur [nieuwe werkwijze]. Om als organisatie continu in te kunnen spelen op ontwikkelingen, is het belangrijk dat medewerkers fit zijn voor de toekomst.

De organisatie in beweging

De VRD is een netwerkorganisatie in een snel veranderende omgeving waarin de vraag naar flexibiliteit, verandering en aanpassing van organisatie hoog is. Om niet in een traditionele aanpak terecht te komen van reorganisatie op reorganisatie, is bij de VRD de afgelopen jaren geïnvesteerd in flexibiliteit en wendbaarheid van medewerkers en de wijze waarop het werk flexibel georganiseerd kan worden. Medewerkers worden ondersteund met welzijn en gezondheidsprogramma's, flexibele werkprocessen en ICT ondersteuning, goede huisvesting en passende arbeidsvoorwaarden. De wijze waarop de VRD het werk organiseert wordt gevat in een organisatieplan en in 2019 ter besluitvorming aangeboden aan het bestuur. In 2020 wordt uitvoering gegeven aan dit plan.

Om dit te realiseren wordt in 2020 ingezet op:

- het project 'Jouw Digitale Werkomgeving' geeft invulling aan de doelen om samenwerking, informatievoorziening, communicatie en kennisdeling binnen en buiten de organisatie en samenwerking te stimuleren en te verbeteren. Een digitale werkomgeving (DWO) is de omgeving waar iedere medewerker alle informatie, medewerkers en tools vindt die zij of hij nodig heeft om zijn werk te doen. Ook partners kunnen gebruik maken van dit samenwerkingsplatform;
- Europese en Nederlandse regeling (WNRA) dwingen ons om na te denken over andere vormen van werkgeverschap, met name de relatie met de vrijwilligers. Nieuwe vormen van vrijwilligheid vragen flexibiliteit van de organisatie om dit mogelijk te maken. In 2019 wordt waarschijnlijk duidelijk welke kant dat op gaat;
- op duurzame en veilige inzetbaarheid door het organiseren van activiteiten om de mentale weerbaarheid en de fysieke conditie van onze medewerkers te bevorderen.

Financieel

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma Organisatie							
ICT	Lasten	746	824	824	824	824	824
Organisatiekosten	Lasten	1.430	993	898	898	898	898
Investeringsen	Lasten	0	130	130	130	130	130
Personeel	Lasten	3.570	3.498	3.596	3.664	3.745	3.826
Saldo lasten	Saldo	5.746	5.445	5.448	5.516	5.597	5.678
Organisatiekosten	Baten	88	85	85	85	85	85
Investeringsen	Baten	0	5	5	5	5	5
Personeel	Baten	77	53	53	53	53	53
Saldo baten	Saldo	165	143	143	143	143	143
Totaal programma Organisatie		5.581	5.302	5.305	5.373	5.454	5.535

Toelichting bij de tabel:

De wijziging in de begroting 2020 ten opzichte van 2019 betreft een toename van de kosten als gevolg van loon- en prijsontwikkelingen. Omdat de verplichtingen t.a.v. WW-rechten eindigen in 2020 verwachten we bij de organisatiekosten een verlaging van de kosten.

Hierna wordt ter informatie kort opgesomd welke kosten onder de verschillende posten worden verantwoord:

- Onder de kosten van ICT staan de kosten voor het beheer, onderhoud en vervanging van de informatiesystemen.
- Onder Organisatiekosten verantwoorden we de facilitaire kosten, landelijke contributies, kosten salaris- en financieel systeem.
- Onder Investeringsen staan de kosten van automatisering.
- Onder Personeel staan de salariskosten van het ondersteunend personeel(directie, financiën, P&O, secretariaat, I&A en facilitair).

Financiële en algemene dekkingsmiddelen

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de dekkingsmiddelen die de VRD ter beschikking staan voor de uitvoering van de taken. Het betreft hier de gemeentelijke- en de rijksbijdrage. Ook de stelpost voor prijsontwikkeling is hier opgenomen.

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Dekkingsbronnen							
Gemeentelijke bijdrage	Baten	24.212	24.688	25.763	26.715	27.496	27.978
Bdur	Baten	5.427	5.354	4.960	4.961	4.961	4.961
Saldo baten	Saldo	29.639	30.042	30.723	31.676	32.457	32.939
Overige kosten	Lasten	92	590	870	1.118	1.376	1.334
Heffing vennootschapsbelasting	Lasten	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten	Saldo	92	590	870	1.118	1.376	1.334
Totaal aan dekkingsbronnen		29.547	29.452	29.853	30.558	31.081	31.605

Toelichting bij de tabel:

- De gemeentelijke bijdrage neemt toe op basis van loon- en prijsontwikkeling en de genoemde autonome ontwikkelingen.
- De Brede doeluitkering rampenbestrijding wordt verlaagd in het kader van de ontwikkeling LMS.
- Onderdeel van de overige kosten is de stelpost voor prijsverhogingen.

Paragrafen

De van toepassing zijnde verplichte paragrafen op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording voor de VRD zijn:

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Financiering
- Verbonden partijen
- Bedrijfsvoering
- Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf bedrijfsvoering is geïntegreerd in de missielijn Vitale en flexibele organisatie en wordt niet hieronder toegelicht. De paragrafen Grondbeleid en Lokale heffingen zijn niet van toepassing voor de VRD.

Weerstandsvermogen en risico's

Weerstandsvermogen

Beleidsuitgangspunten:

In de nota reserves (2013) staan de beleidsuitgangspunten voor het weerstandsvermogen:

- De maximale algemene reserve bedraagt 5% van de begrote uitgaven
- Het minimale algemene reserve bedraagt 1% van de begrote uitgaven.

De begrote uitgaven deze begroting 2020 bedragen € 30.408.281,-. Dit houdt in dat het weerstandsvermogen minimaal € 304.083,- en maximaal € 1.520.414,- moet bedragen. Het huidige weerstandsvermogen bedraagt 0,79% van de begrote uitgaven, begin 2020 bedraagt het saldo van de algemene reserve € 240.418,-. In 2019 zal de nota reserves worden geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden worden aan het algemeen bestuur. Ook zal hierbij aandacht zijn voor de hoogte van de algemene reserve.

Risico-inventarisatie per 1 januari 2020

Bij de risico-inventarisatie worden de daadwerkelijke risico's (navolgende tabel) beoordeeld.

Proces	Risico	Kans	Financiële bandbreedte	Incidenteel Structureel	Bedrag
Personeel	WNRA	groot	gemiddeld	i	210.000
Personeel	Europese uitspraak "Brandweervrijwilliger"	gemiddeld	gemiddeld	i	150.000
Personeel	Aanbesteden Ongevallenverzekering	gemiddeld	gemiddeld	i	150.000
Materieel	Ontwikkelingen materieel	gemiddeld	gemiddeld	i	150.000
Organisatie	Landelijke Meldkamer Samenwerking	gemiddeld	klein	i	37.500
Organisatie	Huisvesting	gemiddeld	gemiddeld	i	pm
Totaal risico's					697.500

Toelichting per risico:

Rechtspositie brandweervrijwilligers

WNRA – Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren

Ingaande 1 januari 2020 treedt de WNRA in werking. Deze wet zorgt er voor dat de rechtspositie van ambtenaren grotendeels gelijkgetrokken wordt met die van werknemers met een arbeidsovereenkomst naar burgerlijk recht. Met andere woorden: de eenzijdig vastgestelde ambtelijke aanstellingen worden vervangen door tweezijdige arbeidsovereenkomsten, waarop in de meeste gevallen een cao van toepassing is. Wat dit betekent voor de brandweer en de brandweer vrijwilligers en of hier voor ook een uitzonderingspositie moet worden gecreëerd is nog niet helemaal duidelijk. Een mogelijk effect kan zijn dat een vrijwilliger betaald moet gaan worden als een parttimer. De geschatte kosten van zo'n aanpassing liggen tussen de 1 en 1,5 miljoen euro. Voor de veiligheidsregio's is uitstel verleend tot 1 januari 2021.

In strijd met Europese regelgeving

Naast de invoering van de WNRA loopt er nog een vraagstuk waarbij de rechtspositie van brandweervrijwilligers in het geding is. De minister van Justitie en Veiligheid heeft onderzoek uitgevoerd naar de rechtspositie van brandweervrijwilligers in relatie tot Europese- en internationale regelgeving. Kort gezegd wordt geconcludeerd dat er een reëel risico bestaat dat elementen in de rechtspositie van de brandweervrijwilligers in strijd zijn met de normen uit Europese en internationale regelgeving en jurisprudentie van het Europese hof. Samen met de werkgevers wil de minister kijken op welke wijze het aspect vrijwilligheid, wat zo kenmerkend is voor Nederland, kan blijven.

Ongevallenverzekering

Medewerkers van de VRD doen hun werkzaamheden vaak in risicovolle omstandigheden. Om als werkgever de financiële risico's van ongevallen te kunnen opvangen is er – samen met andere regio's - een ongevallenverzekering afgesloten. Deze verzekering loopt af op 31 december 2022 en is – zo is aangegeven door de verzekeringsmaatschappijen - in de huidige vorm en kosten niet meer te continueren. De VRD gaat inventariseren op welke wijze zij dergelijke risico's wil opvangen. Het is daarbij een aannemelijk risico dat de kosten voor ongevallenverzekering gaan toenemen.

Ontwikkelingen materieel

De VRD wordt ten aanzien van materieel met een aantal ontwikkelingen geconfronteerd met daarbij horende risico's. Door voortschrijdende technische ontwikkelingen en wet- en regelgeving stijgen de aanschafprijzen van het te vervangen materieel. In de jaarlijkse prijscompensatie wordt hier in de basis rekening mee gehouden, maar – gelet op de snelle technologische ontwikkelingen en strengere veiligheids- en milieunormen – blijft het lastig om de kosten voor nieuw en vervangingsmateriaal exact te begroten. Dit levert een financieel risico op. De VRD is zich bewust van deze ontwikkeling en weegt in de aanschaf of vervanging van materieel het nut en noodzaak daarvan nauwkeurig af.

Landelijk Meldkamer Samenwerking

In 2020 treedt de nieuwe wet in werking die regelt dat in Nederland op 10 locaties een meldkamer wordt gevestigd en dat deze meldkamers meer op elkaar zijn aangesloten en werken vanuit één beheersorganisatie. Het beheer wordt daarmee qua verantwoordelijkheid en uitvoering overgedragen van de regio's naar de landelijke beheersorganisatie als onderdeel van de nationale politie. Om deze beheerstaken uit te voeren is afgesproken dat het Rijk een financiële bijdrage onttrekt uit de algemene bijdrage van het Rijk aan de regio's (Bdur). Voor de regio Drenthe bedraagt deze bijdrage ongeveer €70.000,- per jaar. Daar staat tegenover dat de regio's in 2018 een eenmalige bijdrage van €500.000,- hebben ontvangen om eventuele (frictie)kosten op te vangen. De onzekerheid zit op dit moment in de onduidelijkheid wat exact onder de noemer 'beheer' gaat vallen. Door de bijdrage van €500.000,- te reserveren in een bestemmingsreserve is er enige buffer om mogelijke risico's op te vangen.

Huisvesting

Binnen een aantal gemeenten wordt overwogen of de huidige huisvesting voor de brandweer nog steeds passend is of dat een nieuwe brandweerpost wenselijk is. De VRD heeft zelf geen panden in eigendom en maakt als gebruiker 'gebruik' van deze panden. In de begroting van de VRD is enige ruimte gereserveerd om in de inrichting van deze panden de nodige aanpassingen te doen, maar voor het (gelijktijdig) vervangen van de inrichting zijn geen financiële middelen begroot. Om dit risico te ondervangen gaat de VRD in overleg met de betreffende gemeenten om hier separate afspraken over te maken.

Reservepositie

Reserves en voorzieningen	Jaar	2018			2019			2020
Type reserve/voorziening	Naam	eindstand	storting	onttrekking	eindstand	storting	onttrekking	eindstand
Algemene reserve	Algemene reserve	240.418	0	0	240.418	0	0	240.418
Bestemmingsreserve	Brandweer Opleidingen Noord	78.241	0	0	78.241	0		78.241
	Bosbrandbestrijding	98.691	0	0	98.691	0		98.691
	Rampenpot	170.459	0	0	170.459	0		170.459
	Reserve GHOR	80.000	0	0	80.000	0	0	80.000
	Frictiebudget Personeel	338.956	0	120.000	218.956	0	36.532	182.424
	Organisatieontwikkeling	222.695	0	0	222.695	0	0	222.695
	WW Kosten	7.877	8.000	0	15.877	8.000		23.877
Bestemmingsreserve	Totaal	996.919	8.000	120.000	884.919	8.000	36.532	856.387
Voorzieningen	Afkoop sociaal statuut MKNN	22.688	0	22.688	0	0		0
	Afkoopsom garantieschalen brandweer-personeel Assen	73.139	0	22.000	51.139	0	22.194	28.945
	FLO brandweer Emmen	4.016.984	0	380.000	3.636.984	0	380.000	3.256.984
Eindstand		4.112.811	0	424.688	3.688.123	0	402.194	3.285.929

Reserves en voorzieningen	Jaar	2021			2022			2023		
Type reserve/voorziening	Naam	storting	onttrekking	eindstand	storting	onttrekking	eindstand	storting	onttrekking	eindstand
Algemene reserve	Algemene reserve	0	0	240.418	0	0	240.418	0	0	240.418
Bestemmings-reserve	Brandweer Opleidingen Noord	0	0	78.241	0	0	78.241	0		78.241
	Bosbrandbestrijding	0	0	98.691	0	0	98.691	0		98.691
	Rampenpot	0	0	170.459	0	0	170.459	0		170.459
	Reserve GHOR	0	0	80.000	0	0	80.000	0	0	80.000
	Frictiebudget Personeel	0	0	182.424	0	0	182.424	0	0	182.424
	Organisatieontwikkeling	0	0	222.695	0	0	222.695	0	0	222.695
	WW Kosten	8.000	0	31.877	8.000	0	39.877	8.000		47.877
Bestemmings-reserve	Totaal	8.000	0	864.387	8.000	0	872.387	8.000	0	880.387
Voorzieningen	Afkoopsom garantieschalen brandweer-personeel Assen	0	22.194	6.751		6.751	0			0
	FLO brandweer Emmen	0	380.000	2.876.984		380.000	2.496.984		380.000	2.116.984
Eindstand		0	402.194	2.883.735	0	386.751	2.496.984	0	380.000	2.116.984

De reserves zijn deels gebaseerd op verwachte (geschatte) kosten. De verwachte mutaties op de reserve zijn:

BON nieuw leren

De ESF-gelden zijn geoormerkte gelden voor onderwijsvernieuwing voor brandweeropleidingen en-oefeningen. Gelet hierop heeft de BON een verbeteringsplan voor brandweeropleidingen vastgesteld.

Bosbrandbestrijding

De Stichting Bosbrandbestrijding is per 2011 opgeheven. De nog aanwezige financiële middelen (€ 98.690,-) zijn overgedragen aan de toenmalige HVD Drenthe. Deze financiële middelen zijn als bestemmingsreserve voor Bosbrandbestrijding geoormerkt.

Rampenpot

Bij een groot incident moeten meestal snelle beslissingen worden genomen, die direct financiële gevolgen hebben. Wanneer nog niet duidelijk is wie de drager van deze kosten zal worden, kan deze reserve worden aangesproken.

Opleiden en oefenen t.b.v. GHOR

De reserve is gevormd uit rijksbijdragen om extra uitgaven van mono- en multidisciplinair oefenen te dekken. Bijvoorbeeld een grote oefening met veel operationele eenheden van één keer in de vier jaar. Om fluctuaties te voorkomen in de gemeentelijke bijdrage is deze reserve gewenst. Ook zijn hiermee financiële middelen voorhanden om, indien noodzakelijk, een kwaliteitsimpuls te kunnen betalen.

Frictiebudget Personeel

Bij de regionalisering zijn enkele medewerkers niet geplaatst. Deze medewerkers worden begeleid naar ander werk. Het restant saldo van deze reserve kan worden aangesproken ter dekking van de personeelslasten en begeleidingskosten.

Organisatieontwikkeling

De reservering is ingesteld om op de loonsom in te verdienen door te investeren op:

- Mobiliteit
- Administratieve processen minder mensafhankelijk maken
- Data bij de bron op te halen en geautomatiseerd te verwerken tot informatie, zonder tussenhandelingen van mensen.

WW kosten

Ingaande 2018 wordt bij de werknemers 0,1% ingehouden voor reparatie WW. Deze is bedoeld om toekomstige claims op te vangen. Er is voor gekozen dit bedrag te reserveren.

In 2020 kennen we nog de volgende voorzieningen:

Afkoopsom sociaal statuut MkNN

Laatste onttrekking van deze voorziening zal in 2019 zijn en daarmee houdt deze voorziening op te bestaan.

Afkoopsom garantiestelling functieschalen door gemeente Assen

Door de regionalisering is gemeentelijk personeel overgegaan naar Veiligheidsregio Drenthe. De gemeente Assen heeft zich garant gesteld voor inkomstenderving van de medewerkers als gevolg inpassing in lagere functieschalen. De gemeente Assen heeft de verplichting afgekocht door het storten van een éénmalige bijdrage. Jaarlijks zal een onttrekking uit de voorziening plaatsvinden ter compensatie van de extra personeelslasten.

Functioneel leeftijd ontslag (FLO) bezwarende functies

Voor de regeling voor uitkeringen ter zake van functioneel leeftijdsontslag (FLO) is een voorziening gevormd voor de verplichting per balansdatum. Deze voorziening is gebaseerd op de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting per balansdatum af te wikkelen. De verplichting wordt gewaardeerd tegen de nominale waarde. De totale verplichting is berekend op basis van de verwachte uitgaven in de jaren tot en met 2041. De verplichting wordt opgebouwd op basis van het aantal verstreken dienstjaren. Bij de opbouw van de voorziening is geen rekening gehouden met loonindexatie. Daartegenover staat dat de voorziening niet contant is gemaakt, maar nominaal wordt gewaardeerd. Bij de opbouw van de voorziening wordt, gebaseerd op ervaringscijfers, er vanuit gegaan dat niet alle medewerkers gebruik zullen maken van het FLO. Hoeveel personen er daadwerkelijk gebruik zullen maken van de FLO-rechten is onzeker. De gemeente Emmen heeft toegezegd om in de periode tot en met 2023 € 5.104.909,- bij te dragen voor de financiële afwikkeling van de FLO rechten. Over een medewerker die is overgekomen van de gemeente Hogeveen moeten nog afspraken worden gemaakt.

Financiering*Wet fido*

Het Rijk stelt regels aan hoe gemeenten en provincies hun geld en kapitaal beheren. Die regels staan in de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Hoeveel geld gemeenten en provincies mogen lenen, is afhankelijk van de hoogte van de begroting. De kasgeldlimiet bepaalt hoeveel geld ze mogen lenen voor een periode van maximaal 1 jaar. De renterisiconorm schrijft voor hoeveel maximaal geleend mag worden voor een periode langer dan 1 jaar. Gemeenten en provincies mogen liquide middelen aanhouden bij de schatkist (schatkistbankieren). Hier krijgen ze een rentevergoeding voor.

Renterisico kort en langlopende financiering*Kasgeldlimiet*

De door het Rijk opgelegde kasgeldlimiet beperkt het risico van stijgende rentelasten voor de kortlopende financiering. De limiet beperkt de maximale omvang van de gemiddelde korte schuld tot 8,2% van de totale lasten (€ 30.408.281,-) van de programmabegroting. Voor 2020 bedraagt de limiet € 2,49 miljoen. In de onderstaande tabel wordt de ontwikkeling van de ruimte binnen de kasgeldlimiet per kwartaal weergegeven.

Berekening kasgeldlimiet 2020 (bedrag * € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Toegestane kasgeldlimiet				
* In procenten van de grondslag	8,20%	8,20%	8,20%	8,20%
* In bedrag	2.493	2.493	2.493	2.493
Omvang vlottende schuld	3.020	3.057	3.094	3.131
Vlottende middelen	2.950	2.500	2.050	1.600
Toets kasgeldlimiet				
Totaal netto vlottende schuld	70	557	1.044	1.531
Toegestane kasgeldlimiet	2.493	2.493	2.493	2.493
Ruimte	2.423	1.936	1.449	962

Renterisiconorm

De renterisiconorm beperkt het renterisico op de langlopende financiering. De norm bevordert de spreiding van de looptijd van de kapitaalmarktleningen (looptijd lening > 1 jaar) door de omvang te beperken van de leningen waarvoor de rente in een bepaald jaar moeten worden aangepast. Het Rijk heeft de maximale omvang van leningen met een renteaanpassing vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal. Voor de VRD komt het neer op een bedrag van € 6,1 miljoen. Het rente risico is gelijk aan de jaarlijkse aflossing op de langlopende leningen voor de VRD 1,8 miljoen. Hierdoor blijft de VRD binnen de berekende norm. In 2020 zal de VRD naar verwachting in opnieuw een lang lopende lening aantrekken.

Kasstroom/Emu overzicht

In het stabiliteitspact binnen de Europese Unie is afgesproken dat een tekort voor de totale overheidssector niet hoger dan 3 procent van het bruto binnenlands product (BBP) mag zijn. Een goede informatievoorziening is essentieel voor het monitoren en beheersen van het EMU-saldo. Daarom ook is in het bestuurlijk akkoord afgesproken dat hierover in de begroting informatie wordt verstrekt.

Tabel EMU saldo

nr.	Omschrijving (bedragen * € 1.000)	2019	2020	2021	2022
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit de reserves (zie BBV, artikel 17c)	-120	-37	0	0
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	2.943	3.000	3.000	3.000
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	0		0	0
4	Investerings in (im)materiële vaste activa, die op de balans worden geactiveerd	4.000	4.148	1.942	3.097
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de EU en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa, voor zover niet op de exploitatie verantwoord	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, en woonrijpmaken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	0	0	0	0
8	Baten bouwgrondexploitatie : Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	0	0	0	0
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen ed.) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaande posten	0	0	0	0
11	Verkoop van effecten :				
	a. Gaat u effect verkopen ? (ja/nee)	neen	neen	neen	neen
	b. Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie ?	0	0	0	0
	Berekend EMU saldo	937	1.111	-1.058	97

De liquiditeitspositie per 1 januari 2020 is laag, dit betekent dat in 2020 een nieuwe lening noodzakelijk is. Op basis van de geplande investeringen lijkt een nieuwe langlopende lening nodig.

Kasstroomoverzicht	2019	2020	2021	2022
Resultaat voor reserves	-120.000	-36.532	-	-
Operationele activiteiten	-120.000	-36.532	-	-
Investerings	-4.147.829	-3.070.447	-1.941.644	-3.096.804
Afschrijvingen	2.942.755	3.000.000	3.000.000	3.000.000
Mutatie Voorzieningen	525.312	397.805	-2.194	-386.751
Saldo	-679.762	327.358	1.056.162	-483.555
Financieringsactiviteiten	-799.762	290.826	1.056.162	-483.555
Aflossing leningen	-1.794.750	-1.795.684	-1.796.670	-2.797.711
Mutatie Uitgezette leningen	693	10.000.000	693	693
Mutatie Vorderingen	1.960.230	-4.597.808	3.258.201	2.133.954
Mutatie Overlopenden activa	623.252	-361.603	-1.644.725	1.556.822
Mutatie kortlopende schulden	160.337	-298.405	-13.662	-
Mutatie Overlopenden passiva	-20.000	-511.048	-60.000	-
Saldo	929.762	2.435.451	-256.163	893.758
Mutatie liquide middelen	250.000	2.762.809	799.998	410.203
Liquide middelen	250.000	250.000	250.000	250.000
Stand 1 januari	-	250.000	250.000	250.000
Stand 31 december	250.000	250.000	250.000	250.000

Verbonden Partijen

De Verbonden Partijen (VP) is een instrument voor het realiseren van de doelstellingen van Veiligheidsregio Drenthe. De VRD bepaalt de aard en omvang van de bijdrage en niet de VP. Dat betekent dat de VRD aandacht besteedt aan de taak van de VP en dat de verantwoording zodanig gestalte moet krijgen dat duidelijk wordt welke bijdrage de VP levert en tegen welke kosten. Er is geen deelname in het vermogen van deze partijen maar er wordt wel bijgedragen in de exploitatie.

Stichting Brandweeropleidingen Noord

De bestuurlijke deelname, samen met de veiligheidsregio's Fryslân en Groningen, in de Stichting Brandweeropleidingen Noord (BON) benadert de definitie van een verbonden partij. Er is echter volgens de statuten geen sprake van een financieel belang in de stichting. De stichting is aandeelhouder in de BON BV. De BON B.V. heeft een 100% deelneming in Oefencentrum Noord B.V. en Brandweeropleidingen Noord B.V.

Instituut Fysieke Veiligheid (IFV)

Dit is de organisatie die de krachten bundelt op het terrein van de fysieke veiligheid in Nederland. Het Instituut wordt bestuurd door de voorzitters van de 25 veiligheidsregio's. Zo levert het IFV onder andere een bijdrage aan de brandweeropleidingen en het delen van informatie en expertise. Ook houdt het IFV zich bezig met het verwerven en beheren van materieel, uitrusting en telecommunicatievoorzieningen.

Stichting Beheer Openbare Voorziening Meldkamer Noord-Nederland

Het doel van deze stichting is het beheer van de locatie van de meldkamer in Drachten. Er wordt bestuurlijk deelgenomen in de stichting en een kleine bijdrage betaald. Met de komst van de Landelijke Meldkamersamenwerking wordt in 2019 de vraag beantwoord of en zo ja in welke vorm de stichting haar werkzaamheden doorzet.

Onderhoud kapitaalgoederen

Materieel

Het onderhoud van het materieel vindt plaats volgens de onderhoudskalender. Omdat de investeringscyclus van dit materieel, waaraan veelal een aanbestedingstraject is gekoppeld, is vertraagd is een onderschrijding van deze kapitaallasten te zien. De aanbestedingen worden inmiddels voortvarend opgepakt. Dit betekent dat de komende jaren de kapitaallasten gaan stijgen.

Investerings

Voor 2020 en verder staan de volgende investeringen gepland.

Investeringsprogramma	2020	2021	2022	2023
Gebouwen				
Huisvesting	-	-	-	-
Vervoermiddelen				
Voertuigen	2.260.000	1.376.000	1.352.000	1.800.480
Inventaris rijdend materieel	196.020	442.860	181.720	288.330
Machines apparaten en installatie				
ICT	22.950	90.900	-	-
Inventaris	-	-	-	9.680
Materieel Duiken	46.464	60.800	-	150.300
Ademlucht	6.360	51.668	66.924	7.208
Overig				
Kleding	363.120	842.775	341.000	478.750
Telecommunicatie	1.240.815	205.444	-	98.556
Overig materieel	12.100	-	-	263.500
Totaal	4.147.829	3.070.447	1.941.644	3.096.804

FINANCIËLE BEGROTING EN MEERJARENRAMING 2020 - 2023

Kaderbrief

De begroting 2020 en de meerjarenraming zijn opgesteld volgens de uitgangspunten uit de kaderbrief 2020. In de meerjarenraming is met loon- en prijscompensatie rekening gehouden. De financiële uitgangspunten in de kaderbrief in onderstaande tabel opgenomen.

Verloop gemeentelijke bijdragen basistaken Veiligheidsregio Drenthe	
Bijdrage 2019 voor de basistaken	€ 24,7 miljoen
Af:	
Incidentele bijdrage 2019	€ 0,3 miljoen
Bij:	
Loon- en prijscompensatie 2020 (2,7% volgens CPB)	€ 0,7 miljoen
Toenemende kosten vrijwilligheid	€ 0,25 miljoen
Crisisbeheersing, experimenten, omgevingswet en datavoorziening	€ 0,3 miljoen
Autonome ontwikkelingen en eerdere besluiten	PM
Bijdrage 2020	€ 25,65 miljoen

Autonome ontwikkelingen

In de kader brief zijn de kosten voor autonome ontwikkelingen PM geraamd. In de begroting 2020 bedragen de autonome (niet door de VRD beïnvloedbare, dan wel uitvoering van eerder genomen bestuursbesluiten) kosten € 125.000,-:

- Ontwikkeling kapitaallasten*
Op basis van het bestuursbesluit van 23 maart 2016, waarbij destijds de investeringsruimte is ingezet voor dekking van gestegen lonen en prijzen, worden de gemeentelijke bijdragen in totaal verhoogd met € 60.000,- voor de toenemende kapitaallasten.
- Grootschalig Watertransport:*
De VRD heeft in het verleden materiaal voor Grootschalig Watertransport van het Rijk ter beschikking gekregen. Landelijk zijn er kaders vastgesteld en afspraken gemaakt voor onderlinge bijstand. Om aan die kaders te voldoen is het noodzakelijk dat de VRD in de begroting van 2020 en 2021 respectievelijk een bedrag van € 40.000,- opneemt.
- Verhoging bijdrage Instituut Fysieke Veiligheid:*
De contributie die wij betalen aan het IFV wordt in 2020 verhoogd om in ontwikkelingen voor het landelijke data-verkeersplein te kunnen initiëren en realiseren. Voor deze extra taak heeft de VRD geen ruimte binnen de begroting. Kosten € 25.000,-.

Loon- en prijscompensatie 2020-2023

Voor de bepaling van de kostenstijgingen wordt rekening gehouden met een stijging lonen en prijzen met 2,7% op basis van de Macro economische verkenning van het Centraal Planbureau

	Index			
	2020	2021	2022	2023
Loonvoet sector overheid	3,5	3,0	3,6	3,6
Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	1,5	1,4	1,5	1,5
Loonbestanddeel	60%	60%	60%	60%
Materieel	40%	40%	40%	40%
gewogen index	2,7	2,36	2,76	2,76

Recapitulatie meerjarenraming 2020 - 2023

Rekening houdende met de uitgangspunten van de kaderbrief en de autonome ontwikkeling ziet de meerjarenbegroting er als volgt uit:

		Jaarrekening	Begroting	Begroting	Meerjarenraming		
		2018	2019	2020	2021	2022	2023
Programma Calamiteiten en Crises							
Incidentbestrijding	Lasten	5.159	4.912	4.620	4.731	4.843	4.954
Operationele informatievoorziening	Lasten	172	141	141	141	141	141
Techniek en logistiek	Lasten	1.397	1.384	1.384	1.384	1.384	1.384
Vakbekwaamheid	Lasten	1.488	1.767	1.767	1.767	1.767	1.767
Crisisbeheersing	Lasten	282	238	238	238	238	238
GHOR	Lasten	1.248	1.231	1.266	1.293	1.320	1.348
Investerings	Lasten	3.249	3.387	3.487	3.547	3.607	3.667
Personeel	Lasten	7.853	7.695	7.911	8.060	8.239	8.417
Saldo lasten	Saldo	20.848	20.755	20.814	21.161	21.539	21.916
Incidentbestrijding	Baten	10	168	-9	-9	-9	-9
Investerings	Baten	159	113	113	113	113	113
Vakbekwaamheid	Baten	63	2	2	2	2	2
Personeel	Baten	170	116	116	116	116	116
Saldo baten	Saldo	402	399	222	223	223	222
Totaal programma Calamiteiten en Crisis		20.446	20.356	20.592	20.939	21.317	21.694
Programma Bewustwording							
Risicobeheersing	Lasten	133	90	90	90	231	231
Personeel	Lasten	2.856	2.798	2.877	2.931	2.996	3.061
Saldo lasten	Saldo	2.989	2.888	2.967	3.021	3.227	3.292
Risicobeheersing	Baten	310	148	148	-52	90	90
Personeel	Baten	62	42	42	42	42	42
Saldo baten	Saldo	372	190	190	-10	132	132
Totaal programma Bewustwording		2.617	2.698	2.777	3.031	3.095	3.160
Programma Samenleving							
Jeugdbrandweer	Lasten	21	48	48	48	48	48
Huisvesting	Lasten	1.982	1.965	1.965	1.965	1.965	1.965
Saldo lasten	Saldo	2.003	2.013	2.013	2.013	2.013	2.013
Jeugdbrandweer	Baten	-2	4	4	4	4	4
Huisvesting	Baten	866	793	793	793	793	793
Saldo baten	Saldo	864	797	797	797	797	797
Totaal programma Samenleving		1.139	1.216	1.216	1.216	1.216	1.216
Programma Organisatie							
ICT	Lasten	746	824	824	824	824	824
Organisatiekosten	Lasten	1.430	993	898	898	898	898
Investerings	Lasten	0	130	130	130	130	130
Personeel	Lasten	3.570	3.498	3.596	3.664	3.745	3.826
Saldo lasten	Saldo	5.746	5.445	5.448	5.516	5.597	5.678
Organisatiekosten	Baten	88	85	85	85	85	85
Investerings	Baten	0	5	5	5	5	5
Personeel	Baten	77	53	53	53	53	53
Saldo baten	Saldo	165	143	143	143	143	143
Totaal programma Organisatie		5.581	5.302	5.305	5.373	5.454	5.535
Totale kosten programma's		29.783	29.572	29.890	30.558	31.081	31.605
Dekkingsbronnen							
Gemeentelijke bijdrage	Baten	24.212	24.688	25.763	26.715	27.496	27.978
Bdur	Baten	5.427	5.354	4.960	4.961	4.961	4.961
Saldo baten	Saldo	29.639	30.042	30.723	31.676	32.457	32.939
Overige kosten	Lasten	92	590	870	1.118	1.376	1.334
Heffing vennootschapsbelasting	Lasten	0	0	0	0	0	0
Onvoorzien	Lasten	0	0	0	0	0	0
Saldo lasten	Saldo	92	590	870	1.118	1.376	1.334
Totaal aan dekkingsbronnen		29.547	29.452	29.853	30.558	31.081	31.605
Resultaat voor bestemming		-236	-120	-37	0	0	0
Mutatie reserves	Baten	598	120	37	0	0	0
Resultaat na bestemming		362	0	0	0	0	0

Voor een toelichting op de programma's verwijzen wij naar de verschillende toelichtingen in het Programmaplan.

Incidentele baten en lasten

Er zijn buiten de incidentele uitgaven, als gevolg van de mutaties in de reserves, geen incidentele baten en lasten in deze begroting opgenomen.

Gemeentelijke bijdragen

Rekening houdende met de meerjarenraming ontwikkelen de gemeentelijke bijdragen zich als volgt:

Overzicht gemeentelijke	Gemeentelijk	Verhoging	Verhoging	In groei	Correctie	Gemeentelijk
Bijdrage	Bijdrage aan VRD 2019	Op basis ontwikkelingen	Autonome ontwikkelingen	Op basis van verdeelsleutel	Inwoners bijdrage	Bijdrage aan V RD 2020
	Begroting 2019	kaderbrief				
Aa en Hunze	1.378.830	56.609	7.773	7.612	172	1.450.997
Assen	2.948.887	111.972	15.376	-12.350	-684	3.063.201
Borger-Odoorn	1.228.830	53.014	7.280	46.310	-853	1.334.580
Coevorden	1.912.172	79.011	10.850	16.754	-1.012	2.017.775
De Wolden	1.255.451	47.475	6.519	-31.090	876	1.279.232
Emmen	5.066.817	189.730	26.054	-89.119	-6.281	5.187.200
Hoogeveen	2.383.745	90.911	12.484	-2.573	1.690	2.486.257
Meppel	1.425.160	57.040	7.833	25.644	2.587	1.518.263
Midden Drenthe	1.663.542	69.520	9.547	35.390	-3.225	1.774.774
Noordenveld	1.440.569	56.360	7.739	-125	6.045	1.510.588
Tynaarlo	1.416.136	54.407	7.471	4.537	655	1.483.206
Westerveld	1.084.875	44.234	6.074	-989	31	1.134.225
	23.205.013	910.283	125.000	0	-0	24.240.296
Emmen 24 UUR	1.481.987	39.717	-	-	-	1.521.704
Totaal	24.687.000	950.000	125.000	0	-0	25.762.000

Een deel van de gemeentelijke bijdrage wordt verrekend naar het aantal inwoners per gemeente. Hierdoor kunnen kleine onderlinge verschillen in de gemeentelijke bijdrage ontstaan ten opzichte van het voorgaande jaar. De totale gemeentelijke bijdrage voor 2020 bedraagt € 25.762.000,-, bestaande uit € 4.654.600,- (inwonersbijdrage) en € 21.107.400,- (bijdrage brandweerzorg). In het inwonersaantal is de aanpassing bij gemeente Noordenveld van 944 personen vanwege de aanmeldstraat voor de basisregistratie van personen (BRP-straat) in Veenhuizen doorgevoerd. Hierdoor wijkt het totaal aantal inwoners af van het CBS.

Geprognosticeerde balans en financiële kengetallen

In het BBV is opgenomen dat voor de drie jaren volgend op het begrotingsjaar een geprognosticeerde balans moet worden opgenomen in de begroting. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt het bestuur meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

Activa	1 januari 2019	1 januari 2020	1 januari 2021	1 januari 2022	1 januari 2023
Vaste Activa					
Materiële vaste activa	21.707.545	22.912.619	22.983.066	21.924.710	22.021.514
Financiële vaste activa	8.556	7.863	7.170	6.477	5.784
	21.716.101	22.920.482	22.990.236	21.931.187	22.027.298
Vlottende activa					
Vorderingen	5.073.311	9.671.119	6.412.918	4.278.964	1.005.294
Liquide middelen	290.960	250.000	250.000	250.000	250.000
	5.364.271	9.921.119	6.662.918	4.528.964	1.255.294
Overlopende activa	1.111.603	750.000	750.000	750.000	750.000
Totaal	28.191.976	33.591.601	30.403.154	27.210.151	24.032.592
Passiva					
Vaste Passiva					
Algemene reserve	240.418	240.418	240.418	240.418	240.418
Bestemmingsreserves	996.919	884.919	856.387	864.387	872.387
Resultaat boekjaar	362.889	0	0	0	0
	1.600.226	1.125.337	1.096.805	1.104.805	1.112.805
Voorzieningen	4.112.811	3.688.123	3.285.929	2.883.735	2.519.178
Vaste Schulden	19.350.485	25.758.130	22.960.420	20.161.612	17.362.803
Vlottende Passiva					
Kortlopende schulden	1.918.416	1.620.011	1.600.000	1.600.000	1.600.000
Overlopende Passiva	1.210.037	1.400.000	1.460.000	1.460.000	1.460.000
	3.128.453	3.020.011	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Totaal	28.191.976	33.591.601	30.403.154	27.210.151	24.032.592

Financiële kengetallen

Om een beeld te krijgen van de financiële positie van de VRD zijn de volgende verplichte financiële kengetallen ontwikkeld:

1. netto schuldquote
2. netto schuldquote gecorrigeerd
3. solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

	2019	2020	2021	2022	2022
Langlopende schulden	19.350.485	25.758.130	22.960.420	20.161.612	17.362.803
Kortlopende schulden	3.128.453	3.020.011	3.060.000	3.060.000	3.060.000
Financiële activa	8.556	7.863	7.170	6.477	5.784
Vorderingen	5.073.311	9.671.119	6.412.918	4.278.964	1.005.294
Liquide middelen	290.960	250.000	250.000	250.000	250.000
Subtotaal	17.106.111	18.849.159	19.350.332	18.686.171	19.161.725
Totale baten	29.451.749	29.853.015	30.560.155	31.082.895	31.605.135
Netto schuldquote	58,1%	63,2%	63,3%	60,1%	60,6%
Netto schuldquote gecorrigeerd	58,1%	63,1%	63,3%	60,1%	60,6%

Vanuit de VNG wordt geadviseerd om een norm van maximaal 130% aan te houden. De VRD valt ruim onder de norm. Door de afname van de totale schuldenlast en stijgende totale baten door loon- en prijsstijgingen daalt de netto schuldquote in de komende jaren.

Solvabiliteitsratio

Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Deze ratio geeft aan in welke mate de VRD in staat is aan haar schulden te voldoen.

Solvabiliteitsratio	
2019	5,7%
2020	3,4%
2021	3,6%
2022	1,0%
2023	3,9%

Voor de jaren tot 2022 daalt de solvabiliteitsratio licht door de inzet van reserves voor incidentele uitgaven. Er wordt binnen de VRD niet gestuurd op de solvabiliteitsratio, maar wel op de hoogte van de algemene reserve die onderdeel is van het weerstandsvermogen.

Structurele exploitatieruimte

In de jaren 2019 t/m 2023 wordt voor incidentele uitgaven een beroep gedaan op de daarvoor bestemde reserve(s). De structurele exploitatieruimte is daardoor nog enige jaren licht negatief.

Structurele exploitatieruimte	
2019	-0,4%
2020	-0,1%
2021	0,0%
2022	0,0%
2023	0,0%

Overige overzichten

In het BBV staat aangegeven welke overzichten onderdeel van de begroting moeten zijn. Deze overzichten zijn hieronder opgenomen en toegelicht.

Renteschema

Op basis van de notitie Rente 2017 staat beschreven hoe de rentetoerekening aan het taakveld Treasury vorm moet worden gegeven. Onderstaande tabel bepaalt het renteresultaat.

	2019	2020	2021	2022	2023
Externe rente Lasten	345.506	360.144	369.725	324.247	296.893
Externe rente Baten	-473	-473	-473	-473	-473
Saldo rentelasten en rentebaten	345.033	359.670	369.251	323.773	296.420
Aan taakvelden toe te rekenen Rente	345.033	359.670	369.251	323.773	296.420
Aan taakvelden toegerekende Rente	345.033	359.670	369.251	323.773	296.420
Rente resultaat voor taakveld Treasury	-	-	-	-	-

Taakvelden

Het volgende overzicht geeft inzicht in het verdelingsprincipe van de taakvelden naar de programma's.

Taakvelden		2019	2020	2021	2022	2023
Nummer	Omschrijving	bedrag	bedrag	bedrag	bedrag	bedrag
0.7	Gemeentefonds	5.354	4.961	4.961	4.961	4.961
0.5	Algemene dekkingsmiddelen	24.687	25.762	26.717	27.498	27.979
	Totaal baten	30.041	30.723	31.678	32.459	32.940
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	23.969	24.277	24.870	25.304	25.741
0.4	Overhead	5.302	5.305	5.373	5.454	5.535
0.61	Treasury	-	-	-	-	-
8.3	Wonen en Bouwen	300	307	317	325	329
0.8	Overige baten en lasten	590	870	1.118	1.376	1.334
	Totaal lasten	30.161	30.759	31.678	32.459	32.939
0.10	Reserve mutaties	120	37	-	-	-
0.10	Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-
	Totaal resultaat	-	-	-	-	-

Toelichting bij tabel Taakvelden:

Onder het taakveld 0.4 Overhead zijn de kosten zoals vermeld in het programma Organisatie opgenomen. Het taakveld 8.3 bestaat uit de loonkosten Risicobeheersing. In het taakveld 0.8 overige baten en lasten is de stelpost voor prijsontwikkeling opgenomen.

Beleidsindicatoren

Tot slot zijn een viertal beleidsindicatoren voorgeschreven. De waarden zijn hieronder aangegeven.

Beleidsindicatoren	2019	2020	2021	2022	2023
Formatie	0,48	0,48	0,48	0,48	0,48
Fte/ 1000 inwoners					
Bezetting	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40
Fte/ 1000 inwoners					
Apparaatskosten	28,9	29,7	30,2	30,9	31,5
Per inwoner					
Externe inhuur	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4
Percentage loonkosten					
Overheadkosten	10,8	10,8	10,9	11,1	11,2
Per inwoner					
Aantal Inwoners Drenthe	492.100	492.100	492.100	492.100	492.100

